

CZYN (31) *sb m*

sg *N* czyn (6). ◇ *G* czynu (6). ◇ *A* czyn (4). ◇ *L* czynie (1). ◇ *pl N* czyny (3). ◇ *G* czynów (4); - ów (2), -(o)w (2). ◇ *A* czyny (5). ◇ *I* czyny (1). ◇ *L* czynach (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (jeden z tych samych przykładów) – XIX w. oraz XVII w. s.v. cyn (przedruk z GostGosp 76).

1. *Uczynek, postępowanie, działanie Stwórcy; actus, factum, gesta, labor, molimentum, officina, opera, operatio, opificium, opus Cn (18)* : Ten nieczęlny czarownik/ który czártóm gwoli *Y* łobie przez łwé czary y łzátánłkie czyny/ Chciał mię był zwiézdź y przygnąć do łzkárádéy winy. *GosłCast* 61.

czyn czego (1), czyj (5) [w tymi twoj (4)] (6): Nie zapomnié wyznáwác twoiéy mądrości/ Twoich czynów ozdoby/ twéy wielmożności. *KochPs* 114; Ten związek ták miłterny ciála nálezgo Cud iest niewyłowiony rozumu twego. Dziwné łą czyny twoie/ o mocny boże/ Tego nigdy przéc dułżá moiá nie może [*mirabilia opera tua et anima mea cognoscit nimis Ps* 138/14]. *KochPs* 203, 129; *KochMon* 34; Rácz moy we krwi łwey omyć czyn każdy złośliwy. *LatHar* 387; *RybGęśli* D2v; Skąd choćiy nas oświecałz/ żywiemy iák w nocy/ A iádu tego pozbyć nie nálezey czyn mocy *SzarzRyt* B3.

czyn czego, czyj [= kogo] [w funkcji przydawki dopełniającej] (2): Iáko łáłkawy oćiec łynów lituie/ Ták rownie łwoich wiernych łług pan záluie: Czynu bowiem nálezgo łamże świadomy/ *Y* pomni/ zechmy ziemiá/ y cién znikomy [*Quoniam ipse cognovit figmentum nostrum Ps* 102/14]. *KochPs* 154; Który [*Bóg*] iáko ozdobe y piękność łzácuié/ Ten czyn/ niezmierzonégo światá okázuié/ Ták pięknie zbudowány *KochFrag* 22.

Zwrot: »rzucić się do czynu« (1): ulękla sie Helena nieboga i wysła potajemnie, mając wodzem boga. A gdy do domu przysły Parisa gładkiego, Sługi sie wnet rzucili do czynu swojego *KochMon* 34.

Szereg: »czyny, sprawy« (1): Dżywné łą czyny/ dziwné łpráwy Twoie: to próżno: tyś bóg práwy. *KochPs* 129.

a. *Dzieło, twór, stworzenie; actus, factum, figmentum, gesta, labor, opera, opus, opusculum Cn [w tym: o Bogu (7); z zaimkiem twoj (4), swoj (1)] (8)* : Twóy czyn iest niebo/ twoich rąk robotá Gwiazdy iálnieyfe wybránégo złotá [*Quoniam videbo caelos tuos, opera digitorurn tuorum Ps* 8/4]; *KochPs* 11; Ciebie włzytki twé czyny/ panie/ wyznawáią/ Ciebie wybráni twoi chwálić nieprzełtáią. [*Confiteantur tibi Domine omnia opera tua Ps* 144/10] *KochPs* 210, 11, 129, 156.

Wyrażenie: »czyn rąk, ręku (tych a. swoich)« (3): Iełtem czyn rąk twych [*manus tuae fecerunt me Ps* 118/73]; day mi znác łwoie rołkazánié *KochPs* 182, 14; niech y pámiéć moiá/ o tobie y o rzeczách twych/ y czynách ręku twych/ ktorych kłztałtu nigdy żaden nie potráfi/ nabożnie y częłto rozmyśła. *LatHar* 642. [*Wszystkie cytaty wznacz. 1. poza LatHar 642 występują wyłącznie w tekstach poetyckich.*]

2. *Materiał budowlany (11)* : Gonty/ Gwoździe/ Smołę/ Cegłę/ Tárćice/ y włzelákie rzeczy/ to iest czyny/ porządnie odbierác: to iest Gonty, Gwoździe liczyć/ brákowác. Smoły pełno becłki odbierác *GostGosp* 74.

a. *Surowiec drzewny, drzewo częściowo obrobione, zdatne na budulec, np. tarcice, belki, kołki itp. (10)* : Czýnow włzelákich w folwárcech przyczýnić/ gdzie co iest: gdzie dębiná/ ták koły/ łłupy: gdzie łośniná/ ták żerdzi/ dyle: y włzelákie czyny/ ták gdzie co iest: y do drugiego folwárku

nágotowác. *GostGosp* 86; [*Sicut egonon recepi robota pinactica parata alias czynu 1506 Księga zakroczymska nr 18, „Język Polski” XXXVI, 1956, 42; informacja A. Wolfa.*]

czyn do czego (4): *GostGosp* 68, 82, 164; rużę trochę towarów coś nád dwádźiesięciá náłzych włáfnych: iáko káźde zbożá/ káźde bydło/ fkory/ fmoły/ wołki [...] do káźdego domowego y morłkiego ftátku czyn. *GostGospSieb* x4.

Zwroty: »czyn (na)gotowác« (2): Czynu w dobrá drogę nágotowác/ áby łie rzeczám/ dla nieopátrzenia/ nie odwłokłá odpráwá. *GostGosp* 76, 164.

»czynu przyczynić, naprzyczyniac« (3 : 1): Káźdemu rzemiełnikowi czynu przyczynić: kędy Będnarz/ tám drzewá fuchego/ y obręczy wczás mieć [...] Tárćice máią bydź fuche/ dla wiela potrzeb/ ná zámiar. *GostGosp* 32; Vrzędnik rządny/ Stáwy/ Táráfy/ Młyny/ Czopy/ Vpołty/ Podgrodky/ to ma mieć ná pieczy/ á czáfu fwego pilnowác/ popráwiác w pogody. Czýnow do tego Zimie/ w Iešieni/ náprzyczyniac doftátek *GostGosp* 68; 82, 86.

»czyny odprawowác« (1): Zimie drwá y włyftkie czýny/ według Inwentarzá wyłżzey nápiśánego/ odpráwowác. *GostGosp* 160.

Szereg: »(drwa) drzewo (i) czyn« (3): Kto teź ma co budowác/ źimie ná łániách drzewá y włzelákiego czynu przyczyniay *GostGosp* 86; Item drwá/ drzewo/ czýny włzelákie do grodzey/ do budowania/ do ftáwow/ y ná ftátki domowe potrzebne gotowác źimie. *GostGosp* 164, 160.

3. Skład, magazyn (1) :

Szereg: »port albo czyn« (1): Támże zaráz Vrzędnikom rozdác pámięty/ gdzie czego trzebá źimie budowác/ iáko mátereyey przyczynić/ tákże ftátkow włzelákich/ gdzie á iako/ do czego port álbo czyn iełt *GostGosp* 72.

4. *Naczynie prawdopodobnie drewniane z klepek* (1) : Iáki na śmieciách leży z domu wyrzucony Wiotchy czyn/ tákem ia iełt od ludzi wzgárdzony [*factus sum tanquam: vas perditum Ps 30/13*] *KochPs* 43.

5. [*Przegroda, dział, tu błona płodowa, tzw. owodnia*: Puer quando nascitur [...] w błonce albo w czepku albo w czynye *TomZbrudzBrul* 81; Przecz czyn szczana albo błonka albo czeppek rosdarl sze dla czyebye [*Quare propter te divisa est maceria? Vulg Gen 38/29*] *TomZbrudzBrul* 170.]

Synonimy: 1. akt, praca, robienie, robota, sprawa, uczynek; a. dzieło, robota; 2. materyja; a. drwa, drzewo, robota; 3. port, skład; 5. błonka, czeppek.